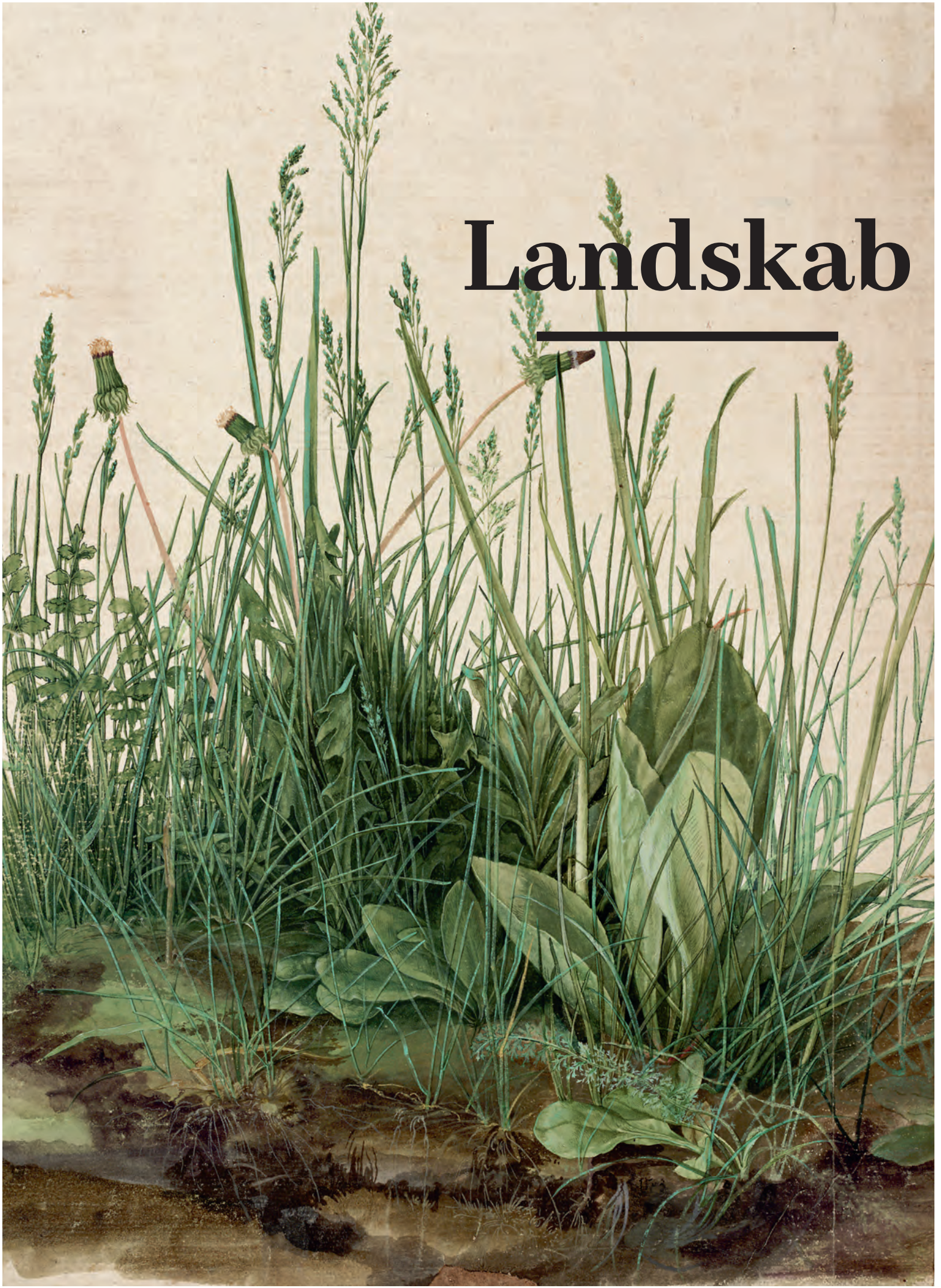

Landskab

Den vandrende have i La Vallée

Anna Aslaug Lund, Elzéline Van Melle,
Maria Finn og Laura Parsons

Udsigt fra den sydlige del af haven med sammenblandingen af vegetation bestående af enten fritvoksende eller formklippede. Foto: Elzéline Van Melle. View from the southern side of the garden with mixed vegetation consisting of free-growing and sculpted plants. Photo: Elzéline Van Melle.

”Se derovre under træerne.” Gilles Clément peger i retning af en lille klynge af alpevioler, der danner et lilla bunddække mellem høje græsser og efterårets løvfald. ”Det er myrerne, der har transporteret dem dertil og sået dem.” Det er en dag i oktober sidste år, og Clément er ved at vise os rundt i sin private have i La Vallée. En have, som vi alle fire har hørt så meget om gennem flere år. Nu er vi her. Endelig.

Vi har kørt ad slyngede veje i flere timer og passeret de mange mindre landbrug, der karakteriserer landskabet, hvor Gilles Cléments have ligger. Da vi ankommer, tager Clément gæstfrit imod os på sin terrasse, som han har gjort det så mange gange før, når tidligere studerende og kollegaer fra hele verden har besøgt ham for at hente inspiration og diskutere, hvordan vi kan indlejre naturens økologiske processer i vores arbejde med landskaber og byer.

Det er tydeligt, at Clément har foretaget turen gennem haven mange gange. Mens vi går, deler han generøst ud af sin viden og sine erfaringer. Et enormt hjertebladstræ vokser midt i haven og er nu dækket af gule duftende blade, der er begyndt at dale ned mod jorden. Der er ikke nogen hæk eller noget hegn rundt om haven, hvilken gør den til en integreret del af landskabet og stedets egen natur.

Le jardin en mouvement

La Vallée (”Dalen” på dansk) ligger i hjertet af Creuse-området i Frankrig. Stedet er Cléments hjem og private have og har fungeret som et slags laboratorium for hans egen praksis gennem 40 år. Denne foranderlige have er blandt andet udgangspunktet for konceptet *den vandrende have* (”le jardin en mouvement”), som har inspireret flere generationer af landskabsarkitekter. Konceptet har også dannet baggrund for flere af Cléments projekter som eksempelvis Parc André-Citroën i Paris og Parc Matisse i Lille for blot at nævne nogle få.

Idéen om den vandrende have tager afsæt i en vision om at observere naturens processer og lade dem guide rumlige sammenhænge og forløb, fremfor at efterstræbe en statisk form. Et sted, der følger denne filosofi, er altså i konstant bevægelse, og selve stedets karakter og identitet skabes og justeres løbende gennem gartneres arbejde.

Clément betragter i højere grad sig selv som gartner end som landskabsarkitekt. Han interesserer sig for, hvordan haven som fænomen udgør en enestående platform for at udforske og afprøve forholdet mellem menneske og natur: “Whatever style and architecture it evolves into over time, the garden appears as the sole and unique meeting ground of man and nature, where dreaming is allowed.” (Clément 2011)

Haven og huset

Gilles Cléments private have i La Vallée er ikke åben for publikum, men han åbner sin dør for dem, han kender, og som ønsker at lære noget fra stedet og dets mange historier. Som tidligere studerende hos Clément ved ENSP Versailles blev Elzéline inviteret på besøg i haven og fik lov til at invitere nogle kollegaer med. Clément tilbød ydermere, at vi kunne overnatte i hans hus, hvilket gav os en helt særlig mulighed for at studere

haven gennem flere timer og på forskellige tidspunkter af døgnet.

De måltider, vi havde sammen, dannede ramme om vigtige og passionerede samtaler. Over lokale vine, oste og ristede kastanjer diskuterede vi emner som klimaforandringer, biodiversitet, Lamarcks evolutionsteori, økonomi, politik og sprogets betydning for et bæredygtigt samfund. Det er sjældent, at man møder et menneske, hvor tanke og handling er så tæt forbundne. Clément er en person med en meget høj integritet, der sjældent går på kompromis med sine idealer, hverken i sit private eller professionelle liv. Hans hus i La Vallée forsynes eksempelvis med elektricitet fra solceller.

Clément er på mange planer bevidst om, hvordan han i videst muligt omfang kan leve i sameksistens med dalens økosystemer. Cléments hus blev med venners hjælp opført af genbrugte byggematerialer over en længere årrække gennem 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne. Under byggeprocessen blev planerne for huset gentagne gange genovervejet, når det viste sig, at bygningen kunne indpasses bedre i landskabet, hvis en væg blev vinklet anderledes, eller et vindue blev forskudt en anelse.

Huset og haven hænger i dag sammen i en tæt landskabsarkitektonisk symbiose, der en del af det samme økosystem. Planter klatrer op ad facader og ind i træerne, fugle, insekter og flagermus lever under taget. Pattedyr vandrer imellem de mange lag af vegetation, og padden besøger vandpøle og frodige hjørner. Hele dalen vrirler med liv.

Efter vi har spist aftensmad, går vi igen en tur i haven. Det er blevet mørkt, men en fuldstændigt stjerneklar himmel og en næsten fuld måne lyser haven op. Alting er mere stille nu. I græsset er ildsalamanderne kommet frem. De er et tegn på et sundt økosystem.

Haven som laboratorium

Vores byer og landskaber står i dag over for store udfordringer i form af eksempelvis faldende biodiversitet, klimaforandringer og ressourceknaphed. Meget peger i retning af, at vores tilgang til forholdet mellem by og landskab og vores syn på økologi bør ændres. Gilles Clément demonstrerer i sin private have i praksis, hvordan arkitektoniske greb kan vokse frem og løbende revurderes gennem en læsning af et landskabs økologi og rumlige karakter. Denne dynamiske tilgang til formgivning, mener vi, udgør en vigtig inspirationskilde for fremtidens landskaber i både byerne og det åbne land.

Vi planlægger at formidle vores indtryk fra Gilles Cléments have gennem en udstilling i Galleri Leth og Gori på Vesterbro i København i efteråret 2020. Vi arbejder derudover på publicering af en engelsk oversættelse af Gilles Cléments forelæsning: *Jardins, Paysage et Genie Naturel*.

Kilder: Clément, Gilles (2011); "Gardens, Landscape and the Natural Genius", indsættelsesforelæsning på Collège de France, oversat af Elzéline Van Melle, København. Clément, Gilles (2015); *"The Planetary Garden" and Other Writings*, Translated by Sandra Morris. Foreword by Gilles A. Tiberghien, University of Pennsylvania Press.

Morgenlyset rammer toppen af 'Chasmanthium latifolium'. Foto: Laura Kate Parsons. Morning light strikes the top of Chasmanthium latifolium. Photo: Laura Kate Parsons.

Gilles Clément kigger ud over sin have. Haven har ingen fysisk afgrænsning, men glider gradvist over i det omgivende landskab. Foto: Anna Aslaug Lund. Gilles Clément looks out over his garden. The garden has no physical boundaries but blends seamlessly into the surrounding landscape. Photo: Anna Aslaug Lund.

Gilles Cléments hus fra bagsiden, hvor vinduerne gør det muligt at følge med i livet i haven. Foto: Maria Finn. Gilles Clément's house seen from the back, where the windows offer a view of life as it unfolds in the garden. Photo: Maria Finn.

Studiebesøget og det videre arbejde er støttet af Karin og Georg Boyes fond, Havekulturfonden, Den Ingwersenske Familiefond og Dreyers Fond.

Elzéline Van Melle, landskabsarkitekt, uddannet fra ENSP Versailles og Københavns Universitet, hvor hun også er ansat. Gilles Clément har siden 2004 været en mentor og betydelig inspirationskilde til hendes praksis og undervisning. EVM Landskab fokuserer på at fremme plantedyrkning og biodiversitet og rådgiver om bæredygtig byudvikling, urban farming og bynatur.

Maria Finn, billedkunstner, ph.d. arbejder i feltet praksisbaseret kunstnerisk forskning med interesse i landskaber, som får lov at udvikle sig uden indblanding. Hendes kunstneriske praksis behandler temaer som tid, landskab og erindring, der udfoldes i medier som tegning, fotografi, vægmaleri og video.

Anna Aslaug Lund, landskabsarkitekt MAA, ph.d. med speciale inden for bæredygtig skybrudshåndtering. Anna er ansat som adjunkt på Københavns Universitets Sektion for Landskabsarkitektur og Planlægning og hos Gottlieb Paludan Architects. I februar 2019 forsvarede hun sin ph.d.-afhandling *Room for rain – the city as a garden and the future of streets*.

Laura Kate Parsons, landskabsarkitekt fra Københavns Universitet. Hun arbejder hos STED – By og landskab og har sin egen landskabsarkitekttegnestue. Hendes filosofi er blevet påvirket af Cléments teori om humanistisk økologi, hvilket forudsætter, at den naturlige verden og menneskeheden ikke kan forstås som adskilte fra hinanden.

Morgengry i Creuse-dalen. Gilles Clément har placeret en bænk på et naturligt plateau, hvor dalens landskab og naturen kan opleves i sin fulde skala og poesi. Foto: Elzéline Van Melle. Dawn in the Creuse Valley. Gilles Clément has placed a bench on a natural plateau offering a view of the full scope and poetry of the valley landscape and nature. Photo: Elzéline Van Melle.